

Відгук

офіційного опонента проф. Іванчук М.Г. на дисертацію

Грузинської Ірини Миколаївни на тему: «Психологічні умови розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку»

подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія

Дисертація Грузинської Ірини Миколаївни присвячена одній з важливих проблем сучасної психологічної науки та педагогічної практики, зумовленої, реформуванням національної системи освіти (відповідно до Концепції Нової української школи (2016 р.)) орієнтованої на виховання нової інноваційної творчої людини ХХІ століття, яка постійно знаходитиметься у винахідницькому пошуку, здатної нестандартно мислити, самостійно креативно розв'язувати поставлені завдання. Відповідно до цього, як справедливо зазначає авторка наукової роботи виникає необхідність культивування творчості і креативності, починаючи з дошкільного віку й впродовж всього життя.

На основі аналізу літературних джерел з досліджуваної проблеми, дисертантка достовірно зазначає, що широка її вивченість у дослідженнях учених української та зарубіжної психології, свідчить про її значущість, проте, теоретичні і прикладні аспекти психологічних умов розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку віці ще потребують подальшого вивчення.

Дисертація відзначається науковою новизною, вибудованою структурою. Логіка викладу основних теоретичних положень, спрямована на розв'язання окреслених завдань, дає чітке представлення про авторський задум, архітектоніка роботи представляє єдність компонентів об'єкта дослідження як складного психологічного явища. При цьому, авторка виходить із припущення про те, що в звичайних умовах життєдіяльності старшого дошкільника творча уява розвивається недостатньо ефективно, а її

розвиток буде більш успішним завдяки цілеспрямованій актуалізації в навчально-виховному процесі психологічних умов розвитку творчої уяви (розвиненість пізнавальних процесів та уваги; розвиненість мовлення; внутрішня мотивація старшого дошкільника до творчості; внутрішній план дій). Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених в дисертації, не викликає сумнівів.

На нашу думку, дисертантці вдалось достатньо переконливо і аргументовано охарактеризувати організаційно-методичні засади дослідження психологічних особливостей розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку, та обґрунтувати окреслені психологічні умови розвитку творчої уяви дітей цього віку.

На основі здійсненого аналізу наукових психолого-педагогічних праць учених українських та зарубіжних, у першому розділі **«Теоретико-методологічні засади вивчення творчої уяви дітей старшого дошкільного віку»**, дисертанткою розкрито стан і генезу наукового вивчення проблематики уяви загалом та творчої уяви зокрема, визначено теоретичні підходи до розуміння поняття «уява» та «творча уява» у психології та особливостей їх прояву в старшому дошкільному віці, визначено психологічні умови розвитку творчої уяви старших дошкільників. Систематизація і узагальнення різних точок зору щодо трактування ключового поняття дослідження сприяли авторці наукового дослідження у поданні власне свого визначення *творчої уяви дитини дошкільного віку* як процесу створення нових, оригінальних образів, які формуються без опори на готові шаблони, базуються на суб'єктивних мисленнєвих образах та на досвіді дитини-дошкільника.

Дослідницею наголошується і на сензитивності дошкільного віку для розвитку творчості, творчої уяви зокрема, як інтелектуальної діяльності через створення та втілення нових образів.

Узагальнення здійснених авторкою дисертації наукових розвідок щодо особливостей прояву творчої уяви саме у дітей дошкільного віку у контексті

проблематики дослідження дало підстави для чіткого визначення критеріїв творчої уяви старших дошкільників, до яких віднесені оригінальність, гнучкість, швидкість створеного образу та продуктивність, а також наукового обґрунтування психологічних умов розвитку творчої уяви старших дошкільників, зокрема: розвиненість пізнавальних процесів та уваги (продуктивність та стійкість уваги, точність запам'ятовування, самостійність умовисновків, здатність до узагальнень, встановлення причинно-наслідкових зв'язків); розвиненість мовлення (достатній словниковий запас, його образність, використання художніх засобів мовлення, нестандартність висловлювань, деталізація образів); внутрішня мотивація старшого дошкільника до творчості (наявність пізнавального інтересу, емоційна спрямованість творчого процесу) наявність внутрішнього плану дій, який допомагає активізувати уяву дитини та створити якісно новий образ з подальшим його застосуванням в творчих продуктах.

Розроблені в теоретичній частині положення і доведення підкріплені результатами емпіричних досліджень у другому розділі **«Емпіричне дослідження особливостей розвитку творчої уяви та психологічних умов її розвитку»** дисертації. Вдало підібраний комплекс методичного забезпечення вивчення особливостей рівнів та вияву творчої уяви, психологічних умов її розвитку у старшому дошкільному віці (с. 81-91). Зазначаємо як позитивне проведення аналізу психологічних умов інтеркореляційної матриці, який доводить, що існує помітно високий зв'язок впливу психологічних умов на розвиток творчої уяви, тим самим і підтвердив означене в роботі припущення.

Важливим кроком у розгортанні наукового пошуку у розділі третьому **«Шляхи формування творчої уяви старших дошкільників»** стало розроблення та обґрунтування авторкою наукового дослідження означеної проблеми дослідження моделі формування творчої уяви старших дошкільників відповідно до якої подається авторська програма розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку, яка спрямована на

активізацію цього процесу через представлену систему методик, творчих завдань, ігор, ситуацій та актуалізацію означених умов. Такий підхід до реалізації поставлених завдань заслуговує позитивного схвалення і підтверджує здатність дисертантки до здійснення дослідницького пошуку та творчого розв'язання завдань.

Сформульовані основні положення зазначеної моделі, передбачають створення творчого освітнього середовища та сприятливих психологічних умов для розвитку творчої уяви дитини, підтримку творчого світосприйняття, забезпечення кожній дитині вільного вибору навчальних ролей, відхід від шаблонного типу мислення, емоційному вираженню та продукуванню нового оригінальний продукт творчої уяви, як аргументує і доводить авторка дисертації.

Доведену ефективність авторської програми підтверджують результати впровадження програми психологічних умов розвитку творчої уяви - підвищення рівня творчої уяви, пізнавальних психічних процесів та творчої спрямованості до творчої діяльності через високу позитивну творчу емоційність, послідовність творчої діяльності та високу активність, прояв ініціативності та самостійності до створення оригінального продукту творчості з урахуванням критеріїв творчої уяви та позитивними змінами.

Наукова цінність психологічного дослідження визначається і його практичною значущістю.

Дисертантка робить висновки, які відображають основний зміст роботи та відповідають поставленим задачам дослідження.

У дисертації містяться цікаві думки і доказові міркування, що спонукають до роздумів і дискусій.

Текст дисертації чітко структурований та проілюстрований таблицями й рисунками. Це полегшує розуміння матеріалів дослідження та позитивно впливає на сприйняття основних результатів й висновків як до кожного розділу так і загальних.

Результати дослідження знайшли відображення у 15 одноосібних публікаціях, серед яких – 4 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті в зарубіжних фахових періодичних виданнях та 6 – матеріали науково-практичних конференцій, а також у двох одноосібних виданнях методичного характеру. Проілюстрований список використаних джерел, що налічує 280 найменувань, з них 11 - іноземною мовою.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Однак, поряд із загальними позитивними висновками про роботу, висловлюємо деякі зауваження-побажання:

1. Цілком закономірним і схвальним є розроблення Програми активізації розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку, зміст якої розкривається у розділі третьому (параграф 3.2), проте назва цього параграфу за змістом структури роботи с. 14 та у тексті роботи с. 140 дещо різниться, це по-перше; по-друге, в одному трактуванні подається «актуалізація психологічних умов розвитку творчої уяви дітей», в іншому активізація психологічних умов розвитку творчої уяви дітей с. 139. Виникає питання, що вкладає автор у зміст при формулюванні цих понять.

2. У першому розділі дисертації авторкою подаються різні точки зору щодо трактування ключового поняття *творча уява дітей старшого дошкільного віку*, проте розкриття наукових підходів до вивчення проблеми, особистісно-орієнтованого, гуманістичного та ін., як зазначає дисертантка у висновках до розділу, на нашу думку, потребує більш ширшого подання.

3. Здійснюючи теоретичне обґрунтування досліджуваної проблеми, варто було б ширше проаналізувати передовий досвід практиків та зарубіжний, щодо застосування інноваційних технологій, методик роботи з розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку.

4 Відповідно до поставленого завдання автором досить детально й різнобічно аналізується динаміка розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку. Проте, не відстежуємо в аналізі чи враховувався такий чинник як регіональність (місто, село) та вплив сім'ї.

5. Запропоновані дисертанткою психолого-педагогічні рекомендації для вчителів, психологів та батьків відображають дещо декларативний характер і потребують більш змістового розширення (с. 186-204), щодо роботи вчителя, батьків, психолога з розвитку творчої уяви дітей в умовах індивідуального підходу, зокрема в роботі дітьми з особливими освітніми потребами.

6. У тексті дисертації подекуди мають місце граматичні, стилістичні та технічні огріхи.

Проте, зазначені зауваження, в цілому, не знижують цінність науково-психологічного дослідження, яке має безсумнівну наукову новизну, теоретичне та практичне значення, є завершеним, самостійним з представленими отриманими науково-обґрунтованими результатами, що в сукупності є позитивним внеском у педагогічну та вікову психологію, психологію розвитку дітей старшого дошкільного віку.

В цілому аналіз дисертації на тему «**Психологічні умови розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку**», відповідає всім вимогам „Порядку присудження наукових ступенів” від 24.07.2013 № 567 (зі змінами), вимогам до оформлення дисертації (Наказ Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р.) до праць, поданих до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук, а її авторка – **Грузинська Ірина Миколаївна** – заслуговує присвоєння їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент –

доктор психологічних наук, професор

кафедри педагогіки та методики початкової освіти

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

М.Г. Іванчук

